

CIG

Council
for Inclusive
Governance

Srbi sa Kosova i Sever

**Izveštaj sa okruglog stola
Priština, oktobar 2011.**

Savet za inkluzivno upravljanje

New York, 2011

Uvod

Podela severa više nije opcija iz tri razloga. Prvo, suviše je kasno. To je moglo da bude optimalno rešenje 1999. i 2007. ali ne i 2011. Drugo, većina Srba sa Kosova našla bi se u okviru "novih" granica Kosova. Ovo bi oslabilo pregovaračku moć preostalih Srba i potencijalno ih učinilo metom Albanaca nezadovoljnih podelom. Treće, očekivale bi se posledice u regionu, naročito u Bosni i Hercegovini i u Makedoniji. Takozvani Ahtisari plus model bio bi prihvatljiviji Prištini i međunarodnoj zajednici nego Beogradu i Srbima na severu. Svaki model koji se razmatra prvenstveno bi trebalo da uzme u obzir interese Srba sa Kosova a ne velike nacionalne i apstraktne interese Beograda i Prištine. Dodatna prava treba dati Srbima na severu, ali nikako na račun Srba na jugu.

Srpska zajednica na Kosovu nije usaglašena. To je možda i razlog zašto Beograd i Priština ne uzimaju u obzir predloge srpske zajednice. Srbi na severu i Srbi na jugu žive u potpuno drugačijim okolnostima. Oni moraju da brane različite, a ponekad i sukobljene interese, i zato nisu jednoglasni. Iako je njihova moć u kosovskoj vladi ograničena, Srbi na Kosovu ne treba da je napuste ni pod kakvim uslovima. SLS i JSL treba bliže da sarađuju, posebno na zakonima poput zaštite kulturnog nasleđa u Prizrenu i Velikoj Hoči

Srbi u institucijama Kosova uspostavili su određeni nivo komunikacije sa Beogradom, ali značajnija saradnja još uvek nije otpočela. Tenzije na severu zakomplikovale su ovaj odnos, dodatno polarizujući ne samo Srbe sa juga i Srbe sa severa, već i njihov odnos sa Beogradom. Srbi na jugu i severu Kosova treba da prihvate da su njihovi pogledi različiti. To se odnosi i na Srbe na jugu Kosova i Beograd.

Ovo su zaključci sa okruglog stola koji je organizovao Savet za inkluzivno upravljanje u oktobru 2011. godine u Prištini. Na okruglom stolu su učestvovali srpski predstavnici kosovskog parlamenta, predstavnici Nezavisne liberalne stranke (SLS), Jedinственe srpske liste (JSL), srpski predsednici opština sa većinsko srpskim stanovništvom na Kosovu, zvaničnici iz Ministarstva za Kosovo Vlade Republike Srbije, predstavnici skupštine Srbije iz Socijalističke partije Srbije i Liberalno demokratske partije kao i srpski predstavnici civilnog društva sa Kosova i iz Srbije.

Okrugli sto deo je inicijative o budućnosti srpske zajednice na Kosovu koju finansira Ministarstva spoljnih poslova Švajcarske.

Kako bi se obezbedila iskrena diskusija, CIG u svojim izveštjima ne citira učesnike i nada se da će učesnici čije primedbe nisu u potpunosti prenešene u izveštaju imati razumevanja. Učesnici su na okruglom stolu prisustvovali u ličnom svojstvu i njihovi stavovi ne predstavljaju nužno stavove organizacija koje oni predstavljaju.

Srbi sa Kosova i sever

Učesnici se zalažu za veći angažman predstavnika Srba sa Kosova u diskusijama oko severa. Analizirali su brojne opcije koje su do sada predložene, kao što su podela, autonomija, specijalni status, takozvani Ahtisari Plus i Ahtisarijev plan. Uzimajući u obzir posledice koje bi podela

imala na region i otpor međunarodne zajednice prema tom rešenju, ona se smatra kao malo verovatna opcija. Takozvani Ahtisari Plus model bio bi prihvatljiviji za Prištinu i međunarodnu zajednicu ali ne i za Beograd i Srbe sa severa. Glavna poruka okruglog stola je da rešenje prvenstveno treba da uzme u obzir interese Srba sa Kosova a ne velike nacionalne i apstrakne interese Beograda i Prištine. Većina učesnika složila se da dodatna prava treba da budu data severu, ali ne na račun Srba sa juga. Prava Srba predviđena Ahtisarijevim planom i Ustavom Kosova – 10 rezervisanih mesta u parlamentu, 2 ministra u Vladi, formiranje većinski srpskih opština – ne treba da budu umanjena ili eliminisana.

Predstavnici Srba sa Kosova treba da budu integralni deo inicijative sa severa, kako bi se izbegla rešenja koja narušavaju interese srpske zajednice na Kosovu. Uključivanje Srba sa Kosova u takav proces ne samo da bi pomoglo u stvaranju dogovora već i u samoj implementaciji. Moguće je da Srbi sa Kosova ne bi podržali rešenja oko kojih se dogovore samo Beograd i Priština. Neki su sugerisali da bi potencijalno rešenje trebalo da razmotri ekonomski razvoj samog regiona isto koliko se razmatraju i politički aranžmani. Ljudski i prirodni resursi na severu nisu ohrabrujući: oko 50.000 stanovnika, ekonomija je u nezavidnoj situaciji i visoka je stopa nezaposlenosti. Regionu su potrebne investicije i značajna finansijska pomoć ali do ovoga ne može doći jer je region u stalnom stanju nestabilnosti i nesigurnosti. Uprkos krizi koja se nastavlja, učesnici veruju da će se uskoro naći rešenje jer računaju na želju Beograda za daljim napretkom ka evropskim integracijama i potrebu Prištine za političkom stabilnošću.

Srpska zajednica na Kosovu ne priča jednoglasno. “Zbog toga se njihov njihov glas ne čuje”, govornik je primetio. Ali ovo nije njihova krivica. Srbi na jugu i Srbi na severu žive u različitim okolnostima i zato moraju da brane različite, a nekada i sukobljene interese. Za Srbe na jugu, koji su okruženi albanskim stanovništvom, integracija u kosovske institucije postala je jedina moguća alternativa i mehanizam kroz koji mogu da poboljšaju sopstveni životni standard. Za Srbe na severu, koji žive koncentrisani u jednoj oblasti i pored Srbije, integracija u kosovske institucije nikad nije bila na listi opcija. Njihov cilj je da pruže otpor istim onim institucijama u koje se pridružilo više od polovine srpskog stanovništva. Zbog različitih okolnosti, njihovi različiti pristupi – integracija nasuprot otporu – su pragmatični. Ali oni neminovno polarizuju srpsku zajednicu i nisu dugoročno održivi.

Širom prihvaćeni stav da je podela izvan igre uglavnom se objašnjava potencijalnim implikacijama po region. Međutim, mnogi učesnici su naveli da je najjači argument protiv podele činjenica da većina Srba na Kosovu živi na jugu i da bi u svakom slučaju ostali u okvirima “novih” granica Kosova. Problem je jer ni Beograd a ni Priština ne kontrolišu situaciju na severu. Srpski gradonačelnici iz četiri opštine takođe povremeno odlučuju nezavisno od Beograda.

Eskalacija tenzija na severu dovela je do prekida dijaloga Beograd-Priština. Neki smatraju da je ovo i očekivano. “Nema smisla govoriti o struji kada se puca na severu”. Specijalne jedinice policije Kosova uglavnom su sastavljene od Albanaca, zato im Srbi ne veruju i ako su njihove akcije bezopasne. Nema dovoljno mostova i poverenja između Srba i Albanaca da bi seli i zajedno pronašli rešenje za sever. Sever je politički problem a ne problem praktične politike. Srpska Vlada je na kraju svog mandata i nema dovoljno moći da se izbori sa tako velikim problemom. Sa druge strane, kosovsku Vladu čini nekoliko partija sa raznovrsnim i ponekad

sukobljenim ciljevima i većina albanskih poslanika iz kosovskog Parlamenta pripada opozicionim strankama.

Srbi sa Kosova u kosovskim institucijama

Od 100 poslanika izabranih direktno na poslednjim izborima za kosovski Parlament, 52 pripadaju opozicionim strankama a 48 vladajućim partijama. Od 20 članova parlamenta koji su izabrani kroz rezervisana mesta garantovana zakonom, 17 je glasalo za formiranje nove Vlade, čime je broj poslanika koji podržavaju Vladu porastao na 65. Svi predstavnici iz nealbanskih zajednica glasali su za, osim tri predstavnika JSL-a. SLS je obezbedio tri ministra, zamenika premijera i jedan broj zamenika ministara. Kosovska Vlada ima 19 ministarstva, što je čini jednom od najvećih Vlada u regionu.

Brojevi pokazuju da kosovska Vlada nije mogla da bude formirana bez glasova srpskih predstavnika u Parlamentu. Mnogi su pitali da li će SLS da sruši Vladu. Neki su čak i predlagali da SLS sruši Vladu nakon intervencije specijalnih snaga policije na severu. Predstavnici SLS-a objasnili su da oni nemaju onoliko moći koliko brojevi sugerišu. “Ukoliko bismo izašli iz Vlade, albanske stranke imale bi dovoljan broj da formiraju novu Vladu, bez nas”. Ovo je tačno. Albanske stranke ili bi formirale novu Vladu ili bi organizovale nove izbore i formirale novu Vladu bez Srba. Ali pravo pitanje je šta bi bilo da SLS zaista može da je sruši? Da li bi taj čin bio sredstvo za postizanje cilja i šta bi taj cilj bio? Za onih ko se zalažu za povlačenje iz Vlade cilj bi bio blokada funkcionisanja Kosovske Vlade. Ali predstavnici SLS navode da je ovo nemoguće. “Mi nemamo pravo veta. Čak i kad bismo ga imali to bi bilo politički neodgovorno”.

SLS je tokom prošlih izbora na jugu Kosova osvojio većinu srpskih glasova. Članovi SLS-a smatraju da su dobili mandat srpske populacije i da treba da se ponašaju odgovorno. Napuštanje Vlade značilo bi bežanje od odgovornosti. “SLS postupa odgovorno i u dobrim i u lošim vremenima”. Predstavnici SLS-a kažu da su analizirali sve opcije i zaključili da učešće u političkom procesu nema alternativu. “Nemoguće je ostvariti značajniji uticaj na institucije spolja”. Zvaničnici SLS-a poriču da nisu ništa uradili povodom intervencije kosovske policije na severu”. SLS je bojkotovao sednicu Parlamenta, zahtevali su pojašnjenje od kosovskih državnih zvaničnika i međunarodnih predstavnika i pomogli su u sprečavanju eskalacije tenzija.

Uprkos različitim situacijama u kojima se nalaze Srbi na jugu i oni na severu, oni bi trebalo da rade na postizanju neke vrste konsenzusa oko najvažnijih pitanja. Beograd, Priština i međunarodna zajednica uzimaju u obzir jedino konzistentne i vešto artikulisane poruke. Srbi sa Kosova treba da pokušaju da zajedno utvrde stavove o najznačajnijim pitanjima, poput severa. I ovo je dobar momenat za Srbe sa Kosova da utiču na politiku Beograda i Prištine, jer i oni već traže rešenja za slične probleme.

Srbi sa Kosova i Beograd

Srbi sa Kosova uspostavili su brojne kanale komunikacije sa Beogradom, ali značajnija saradnja nije još otpočela. Tenzije na severu zakomplikovale su ovaj odnos, dodatno polarizujući ne samo Srbe sa juga i Srbe sa severa, već i njihov odnos sa Beogradom. Beograd ima dva seta politika preko Srbima sa Kosova: jedan za Srbe sa severa i drugi za ostale. Ali imajući u vidu

dijametralno suprotne okolnosti, bilo bi nemoguće imati isti pristup za celokupnu srpsku zajednicu. Neki Srbi sa juga plaše se da je rasprava Beograda i Prištine oko teritorije, a ne ljudi. “Beograd i Priština žele teritoriju na severu, i malo im je stalo do ljudi”. Nekoliko govornika reklo je da do podizanje barikada nije moglo doći bez prethodnog odobrenja iz Beograda, mada nisu ponuđeni dokazi koji bi podržali ovu tezu.

Beograd treba da pokaže više razumevanja za poteze Srba sa juga Kosova. Za razliku od Srba sa severa, Srbi sa juga malo toga mogu da učine kako bi pružili otpor postojanju kosovske države. “Kada vas kosovska policija zaustavi, morate da imate kosovski dokument da biste izbegli kaznu”. Beograd bi trebalo da razume razloge zbog kojih su Srbi sa juga ušli u kosovske institucije.

Neki predviđaju da će se problemi oko severa između Srba i Albanaca samo pogoršati pre nego što počnu da se poboljšavaju. U tom kontekstu, preporučeno je da Srbi ostanu u kosovskim institucijama. Saradnja između JSL-a i SLS-a treba da bude intenzivirana u ovom periodu.

Učesnici su razgovarali o posledicama koje predstojeća izborna kampanja u Srbiji može da ima na Srbe sa Kosova. Poruka nekih Srba sa Kosova zvaničnicima iz Srbije bila je da se suzdrže ekstremne retorike o Kosovu i da podstaknu realistična razmišljanja. Beograd treba da ima konkretnije ideje i politike. Posebno treba da ima jasne i realistične pozicije o razvoju Kosova i rešavanju najvažnijih sporova.

Učesnici ne podržavaju prekid dijaloga. Uvek može da se razgovara o struji i putnim dokumentima bez obzira na politiku. Nekoliko učesnika je izjavilo da Beograd od 2008. godine ima pogrešne poteze. Uvek čeka, dok ne bude prekasno. Podela je trebalo da se desi 1999. ili 2004. kada je došlo do jednog oblika etničkog čišćenja na jugu, i 2007. tokom pregovora u Beču kada je međunarodna zajednica rekla “da su sve opcije moguće”. Situacija na severu je zamrznuta iz dva razloga: sever je pored Srbije, i severne opštine ne slušaju Beograd. Jedan od govornika kritikovao je srpske zvaničnike koji se bave Kosovom. “Neozbiljno je da ista osoba bude ministar u kosovskoj Vladi a onda u srpskoj Vladi. Ljudi im neće verovati jer izgleda kao da im je stalo samo do sopstvenog interesa a ne interesa ljudi koje navodno predstavljaju”.

Pitanje predstojećih izbora u Srbiji i uticaj na Kosovo takođe je bila tema razgovora. Neka od predviđanja su da će biti srpskih parlamentarnih izbora na Kosovu ali ne zna se za srpske lokalne izbore. Odluka da se ne održe lokalni izbori značila bi napuštanje paralelnih institucija. Učesnici se zalažu da diskusija o koristima i manama održavanja lokalnih izbora na Kosovu treba sada da počne. Srbi sa Kosova treba da kažu svoje mišljenje, koje će verovatno biti sukobljeno: predstavnici srpskih institucija biće za izbore dok će oni koji su u kosovskim institucijama biti protiv. Bez obzira na te suprotne pozicije, komunikacija Beograda i kosovskih Srba je važna.

Zaključci

1. **Započeti konstruktivnu i realističnu debatu o severu.** Ni Beograd ni Priština ne treba da se osećaju ugroženo zbog diskusije o severu. Beograd nema jasan stav o severu. Iako su zvanično protiv podele, zvaničnici u Beogradu izneli su brojne izjave koje sugerišu da bi podela bila prihvatljiva opcija za njih. Priština se sa druge strane snažno protivi podeli, ali

nije ponudila primamljivu ponudu za Srbe na severu, osim implementacije Ahtisarijevog plana. Nekoliko učesnika navodi da Ahtisarijev plan daje dobru osnovu za potragu za rešenjem za sever. Nudi garancije za srpsku zajednicu i određeni nivo nezavisnosti lokalne uprave. Odredbe plana svakako bi trebalo da budu otvorene za diskusiju. Ni jedna strana ne treba da se oseća plaši modifikacijama određenih odredbi.

2. **Pritisak SLS-a na kosovsku Vladu je ograničen.** Moć SLS-s u kosovskoj Vladi je ograničena. Albanske stranke mogu da formiraju Vladu i bez Srba. Srbi na Kosovu koji su u Vladi nemaju moć veta. Ali veto nije neohodan da bi se poboljšao životni standard srpske zajednice. U svakom slučaju, učešće u političkom procesu nema alternativu.
3. **Srbi sa Kosova i Beograd treba da razgovaraju o pozitivnim i negativnim stranama održavanja srpskih lokalnih izbora na Kosovu.** Većina Srba na jugu je protiv održanja novih srpskih lokalnih izbora na Kosovu. Oni se zalažu za usmeravanje energije i resursa ka konsolidaciji lokalnih institucija koje proizlaze iz lokalnih izbora na Kosovu. Ali Srbi sa severa podržavaju održavanje srpskih lokalnih izbora na Kosovu. U kontekstu novih dešavanja u poslednje tri godine, od poslednjih srpskih lokalnih izbora na Kosovu, Srbi sa Kosova i Beograd trebalo bi da analiziraju koristi i nedostatke održavanja takvih izbora na Kosovu.

Participants

English Alphabetical Order

Sasa Djokic, Serbian Democratic Party of Kosovo and Metohija
Sladjan Ilic, Shterpce/Strpce Municipality
Oliver Ivanovic, Ministry for Kosovo and Meothija of the Government of Serbia
Dusan Janjic, Forum for Ethnic Relations
Biserka Kostic, Independent Liberal Party
Goran Marinkovic, Independent Liberal Party
Sasa Milosavljevic, Independent Liberal Party
Bratislav Nikolic, Independent Liberal Party
Dragan Nikolic, Radio Kompas
Randjel Nojkic, Serbian Renewal Movement
Zoran Ostojic, Liberal Democratic Party
Slobodan Petrovic, Independent Liberal Party
Dejan Radenkovic, Socialist Party of Serbia
Nenad Radosavljevic, Radio/TV Mir
Vladimir Todoric, New Policy Center
Boban Todorovic, Independent Liberal Party
Momcilo Trajkovic, Serbian Resistance Movement
Rada Trajkovic, United Serb List
Jasmina Zivkovic, Independent Liberal Party
Shpetim Gashi, Council for Inclusive Governance
Alex Grigorev, Council for Inclusive Governance
Arber Kuci, Council for Inclusive Governance
Krystyna Marty Lang, Swiss Federal Department of Foreign Affairs
Norbert Ruetsche, Swiss Federal Department of Foreign Affairs
Caroline Tissot, Swiss Federal Department of Foreign Affairs